

Socialutskottets betänkande

1981/82: 45

om vissa socialtjänstfrågor

Motioner

I motion 1981/82: 155 av Lena Öhrsvik (s), väckt med anledning av proposition 1981/82: 72, hemställs att riksdagen hos regeringen begär översyn av reglerna om vårdavgifter i enlighet med vad som anförs i motionen.

I motion 1981/82: 407 av Per Stenmarck (m) och Gullan Lindblad (m) yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer dels om förslag till ändrade regler för föräldrars skyldighet att delta i kommunens kostnader för barn som genom socialnämndens försorg får vård i annat hem än det egna, dels om utredning rörande möjligheten att även låta barn, som har ekonomisk möjlighet därtill, i skäligen omfattning bidra till sin försörjning i ifrågavarande fall.

I motion 1981/82: 548 av Torsten Bengtson (c) hemställs att riksdagen beslutar om sådana bestämmelser att hem för vård och boende kan använda samma ordningsföreskrifter för samtliga inskrivna.

I motion 1981/82: 1288 av Arne Andersson i Gustafs m. fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om vilket personalbehov och vilka övriga resurser som kan erfordras i anledning av riksdagens beslut rörande 5 § LVM i vad gäller utrednings- och ansökningsförfarandet, samt att en sådan redovisning tillställs riksdagen i 1983 års budgetproposition.

I motion 1981/82: 1307 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m) och Håkan Winberg (m) hemställs att riksdagen beslutar förlänga punkt 2 i övergångsbestämmelserna till LVM enligt vad som anförs i motionen, eller, om detta befinns lämpligare, beslutar om sådant tillägg till 11 § LVM att enskilt vårdhem om särskilda skäl föreligger får lämna vård enligt LVM även efter år 1982 på sätt som anförs i motionen.

I motion 1981/82: 1310 av Lena Öhrsvik (s) och Evert Svensson (s) hemställs

1. att riksdagen som sin mening uttalar att socialstyrelsen, i samråd med Kommunförbundet, kontinuerligt bör utfärda allmänna råd beträffande socialbidragets storlek,

2. att riksdagen som sin mening uttalar att socialstyrelsen bör utfärda allmänna råd om förenklad handläggning av socialbidragsärenden.

I motion 1981/82: 1742 av Margareta Andrén (fp) och Erling Bager (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att tillämpningsföreskrifter utfärdas innebärande att vad som stadgas i 46–49 §§ socialtjänstförordningen och i proposition 1971: 121 angående avgifter för helinackordering för äldre skall gälla på alla godkända hem för äldre oberoende av vem som är huvudman.

I motion 1981/82: 2040 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs – med hänvisning till motivering i motion 1981/82: 2018 – att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att socialberedningen vid uppföljningen av socialtjänstlagen skall lägga särskild vikt vid missbruksvården och då speciellt vid vårdtidens längd.

Allmän bakgrund

Den 1 januari 1982 trädde socialtjänstlagen (1980: 620) (SoL) i kraft, varvid bl. a. barnvårdslagen (1960: 97), lagen om nykterhetsvård (1954: 579) och lagen om socialhjälp (1956: 2) upphörde att gälla. För handläggning av individuella ärenden enligt SoL gäller bl. a. att inga åtgärder rörande vuxna kan beslutas eller genomföras mot den enskildes vilja. Rätt till bistånd enligt 6 § SoL inträder när den enskilde behöver socialtjänstens insatser för sin försörjning eller livsföring i övrigt och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Härmed avses inte enbart situationer när någon behöver ekonomisk hjälp utan också exempelvis situationer när äldre eller handikappade i sitt dagliga liv är beroende av andras insatser, när barn som far illa behöver tas om hand eller när den som missbrukar alkohol eller narkotika behöver vård och behandling genom socialnämndens försorg.

SoL kompletteras av dels lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), dels lagen (1981: 1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). LVU ger möjlighet att bereda underåriga erforderlig vård när sådan inte kan åstadkommas på frivillig väg. LVM ger en motsvarande möjlighet när det gäller vuxna missbrukare av alkohol eller narkotika.

Avgifter m. m.

Vårdtagares kostnadsansvar enligt SoL

Den enskildes kostnadsansvar regleras i 33–35 §§ SoL. Närmare föreskrifter finns i 43–49 §§ socialtjänstförordningen (1981: 750, ändrad och omtryckt 1981: 1226) (SoF).

33 § SoL innehåller regler om förutsättningarna för att återkräva ekonomisk hjälp av den enskilde medan 34 och 35 §§ innehåller motsvarande regler om kostnadsansvar för andra stöd- och hjälpinsatser.

I 34 § första stycket SoL stadgas att stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär inte medför kostnadsansvar för den enskilde vårdtagaren.

För andra stöd- och hjälpinsatser får kommunen ta ut skälig ersättning. Någon skillnad mellan barn och vuxna görs inte i detta avseende. Bestämmelserna gäller inte för tjänst för vilken avgift har bestämts enligt 35 § SoL (dvs. enligt beslutad taxa för t. ex. plats i förskola eller fritidshem eller liknande social tjänst).

Socialutskottet (SoU 1979/80: 44 s. 85) uttalade i samband med behandlingen av förslaget till socialtjänstlag bl. a. följande.

När det gäller det sakliga innehållet i 34 § har utskottet för sin del inget att erinra mot förslaget att den enskilde vårdtagaren skall vara befriad från kostnadsansvar för stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär. Det är enligt utskottets mening från såväl principiell som praktisk synpunkt riktigt att vård- och behandlingsinsatser inte är förbundna med möjlighet till ekonomiska återkrav mot den enskilde vårdtagaren.

Ett annat betraktelsesätt måste dock anläggas när det gäller sociala insatser som inte har vård eller behandling som primärt syfte. Det är då främst olika former av boende som måste uppmärksammas. Socialnämnden skall enligt 22 § i utskottets förslag till SoL sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende. Socialnämnden har således ett ansvar inte bara för den som behöver vård utan även för den som behöver socialnämndens bistånd med boendet. Det är här främst missbrukare som avses, men även barn kan på grund av vårdnadshavarens sjukdom eller bortgång behöva sådant bistånd. För missbrukarnas del är det ofta fråga om boendeformer som ligger inackordering i servicehus nära. Även när det gäller inackordering i familjehem kan dock vården så småningom komma att övergå till ett mera renodlat boende. Klienten kan t. ex. komma att bo kvar i familjehemmet men ha ett arbete som ersätts med marknadsmässig lön. Barn och ungdom som saknar föräldrar eller på grund av föräldrars sjukdom eller liknande inte kan bo i det egna hemmet kan på motsvarande sätt behöva bo i ett familjehem eller i kortvariga fall på en institution utan att något behandlingsbehov därför kan sägas föreligga.

I fall som nu nämnts är socialnämndens insatser inte primärt av behandlingskaraktär. Den enskilde bör därför i skälig utsträckning själv bidra till kommunens kostnader för inackordering. Att så är avsikten synes visserligen framgå av propositionen men bör enligt utskottets mening klargöras i lagtexten.

Socialstyrelsen har i sina allmänna råd (1981: 1 s. 84) Rätten till bistånd ansett att uttalandena i förarbetena till socialtjänstlagen närmast tyder på att om det primära syftet med insatsen har behandlingskaraktär skall all den vård och behandling som ges vara kostnadsfri för klienten. Slutsatsen betraktas dock som osäker. Man anser sig därför inte kunna ta slutlig ställning till frågan förrän väglödande rättsfall föreligger.

För sociala tjänster av servicekaraktär såsom plats i förskola eller fritidshem, boende i servicehus etc. får enligt 35 § SoL kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader. Beträffande avgifter som avser helinackordering i servicehus för äldre gäller dessutom den begräns-

ningen att avgiften skall bestämmas så att de boende förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov.

Ytterligare föreskrifter om avgift för helinackordering i servicehus har utfärdats av regeringen i 46–49 §§ SoF. Vårdtagaren tillförsäkras därigenom ett s. k. förbehållsbelopp om minst 30 % av folkpensionsbeloppet för en ogift ålderspensionär jämte pensionstillskott. Förbehållsbeloppet skall dessutom i förekommande fall höjas med 20 % av det belopp varmed vårdtagarens sammanlagda inkomster efter avdrag för skatt överstiger folkpensionsförmånerna. Avgiften kan sättas ner om särskilda skäl föreligger.

Reducering av socialförsäkringsförmåner

För den som uppbär *sjukpenning* gäller samma regler om reduktion, oavsett om han vårdas i ett hem för vård eller boende inom socialtjänsten eller om han vårdas på sjukhus. Det är inte heller någon skillnad mellan frivillig vård och vård enligt LVM. För alla sker sjukpenningavdrag med 35 kr. per dag med den begränsningen att avdraget får uppgå till högst 1/3 av sjukpenningen. Den återstående sjukpenningen skall vidare alltid uppgå till lägst 8 kr. per dag [3 kap. 15 § andra stycket lagen (1962: 381) om allmän försäkring (AFL) och 3 kap. 4 § AFL].

Folkpension kan utgå i form av ålderspension, förtidspension eller sjukbidrag. För pensionärer gäller olika bestämmelser beroende på var vården ges. Utgående allmän tilläggspension berörs dock ej.

Om någon under hel månad är intagen för vård i statlig anstalt utgår folkpension till pensionären med högst ett belopp som motsvarar förbehållsbeloppet vid helinackordering i servicehus enligt 47 § SoF, dvs. 30 % av folkpensionen för en ogift ålderspensionär jämte pensionstillskott. Om den pensionsberättigade uppenbarligen, på grund av sitt tillstånd, inte kan tillgodogöra sig detta belopp till sin personliga nytta, får riksförsäkringsverket besluta att sätta ned beloppet till lägst 500 kr. per år [10 kap. 2 § AFL och kungörelsen (1971: 831) om pensionsbelopp enligt 10 kap. 2 § första stycket lagen (1962: 381) om allmän försäkring, ändrad senast 1981: 757].

Om en pensionsberättigad under hel månad är intagen i hem för vård eller boende eller på annat sätt åtnjuter vård eller försörjning mot avgift som erläggs av en kommun får kommunen uppbära den pensionsberättigades folkpension för månaden och därav tillgodogöra sig så mycket som svarar mot kostnaderna för vården eller försörjningen. Ett belopp som lägst motsvarar förbehållsbeloppet vid helinackordering i servicehus enligt 47 § SoF skall dock förbehållas pensionären [10 kap. 3 § AFL och 1 och 4 §§ kungörelse (1962: 393) om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension, senast ändrad 1981: 755]. Motsvarande regler om nedsättning av förbehållsbeloppet till lägst 500 kr. per år gäller även i detta fall.

För den som uppbär hel ålders- eller förtidspension uttas för vård på sjukhus de första 365 dagarna ingen avgift av den enskilde. Därefter får fr. o. m. sjunde vård dagen vid varje vårdtillfälle tas ut en differentierad avgift som bestäms med hänsyn till patientens betalningsförmåga. Av förordningen (1981: 1177) om vissa avgifter vid sjukhusvård framgår att det minsta belopp som skall förbehållas vårdtagaren skall bestämmas på samma sätt som förbehållsbelopp bestäms för boende i servicehus för äldre. I 2 § i förordningen anges dessutom vissa särskilda skäl för nedsättning av den differentierade avgiften.

Regeringen har genom beslut den 18 juni 1981 uppdragit åt riksförsäkringsverket att utreda frågor som aktualiserats i riksdagens socialförsäkringsutskotts betänkande 1980/81:6 om pension och bostadstillägg vid anstaltsvistelse. I beslutet omnämns även ett uttalande av socialutskottet rörande barnpension från ATP för barn som omhändertagits för samhällsvård (se vidare s. 6).

I socialförsäkringsutskottets betänkande behandlades två motioner varihemställdes dels att riksdagen hos regeringen skulle begära en översyn av reglerna för reducering av folkpension och av andra inkomster och tilläggförmåner för intagna på anstalt på statens bekostnad, dels om åtgärder i syfte att ge pensionär som vistas i fängelse möjlighet att behålla det kommunala bostadstillägget. Regeringen uppdrog i ovan nämnda skrivelse också åt riksförsäkringsverket att se över bestämmelserna om folkpension vid anstaltsvistelse enligt 10 kap. 2 och 3 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring och att därvid överväga likartade regler för både folkpension och allmän tilläggspension.

Vid fullgörandet av uppdraget skall riksförsäkringsverket samråda med kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Enligt uppgift från riksförsäkringsverket beräknas arbetet vara avslutat inom ett år.

I socialdepartementet pågår sedan september 1981 en kartläggning av socialförsäkringsförmåner och avgifter för missbrukare som vårdas på institution. Hittills har socialstyrelsen på uppdrag av departementet genomfört en enkät rörande avgifter. Denna är ännu inte bearbetad. Ytterligare genomgångar för att belysa exempelvis reglerna för olika socialförsäkringsersättningar m. m. och förekommande reduceringsregler planeras.

Underårigas kostnadsansvar

Som tidigare sagts gäller 34 § SoL även underåriga. Detta innebär att stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär inte medför kostnadsansvar för den enskilde vårdtagaren medan kommunen för andra stöd- och hjälpinsatser får ta ut skäligen ersättning.

För underårig som är berättigad till folkpension (barnpension) gäller att kommunen får uppbära pensionen och ur denna tillgodogöra sig så mycket

som svarar mot kostnaderna för vården eller försörjningen om den unge på socialnämndens bekostnad under en hel månad vårdas i familjehem eller hem för vård eller boende eller på annat sätt åtnjuter vård och försörjning mot avgift som erlaggs av kommunen [10 kap. 3 § AFL och 1 § kungörelse (1962: 393) om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension, ändrad 1981:755]. För barnpension finns inga regler om att visst lägsta belopp skall förbehållas pensionstagaren.

Beträffande ersättning till kommun för dess kostnader ur barnet tillkommande allmän tillägspension (ATP) uttalade utskottet i sitt betänkande SoU 1979/80: 44 s. 87 följande.

När det gäller barnpension från ATP talar vissa skäl för att kommunen borde kunna få uppbära denna för att få täckning för sina vårdkostnader. Barnpensionens syfte är att utgöra ersättning för vad barnet i ekonomiskt hänseende går miste om genom försörjarens död. Om samhället träder in i försörjarens ställe genom att bereda barnet vård och försörjning minskar barnets behov av egna medel. Utskottet vill också erinra om att en förälders ersättningsskyldighet mot kommunen enligt förslaget skall bestämmas i enlighet med föräldrabalkens regler om underhållsskyldighet. Av dessa regler följer att hänsyn skall tas till barnets egna inkomster och tillgångar. Föräldern till ett barn som har barnpension från ATP får således betala ett lägre belopp i ersättning till kommunen än om ATP-pensionen inte utgick. Utskottet är emellertid inte berett att i detta sammanhang ta ställning för en eventuell ändring av reglerna rörande barnpension.

Som ovan framgått (s. 5) torde den av utskottet aktualiserade frågan komma att uppmärksammas vid riks försäkringsverkets nu inledda översyn.

Föräldrars kostnadsansvar

Om en underårig genom socialnämndens försorg får vård i ett annat hem än det egna, är föräldrarna skyldiga att i skäligen utsträckning delta i kommunens kostnader enligt grunder som kommunen bestämmer (34 § andra stycket SoL). Kommunen får i sådant fall uppbära underhållsbidrag som avser den underårige.

Enligt 43 § första stycket SoF skall föräldrarnas bidrag bestämmas som om det gällde att bestämma ett underhållsbidrag från var och en av dem enligt 7 kap. föräldrabalken. Vardera föräldrarnas bidrag får dock inte överstiga gällande bidragsförskottsbelopp (43 § andra stycket SoF).

Socialbidrag

Socialbidragens storlek

Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen skall tillförsäkra den enskilde en skäligen levnadsnivå. Vid utskottets behandling av socialtjänstpropositionen behandlades två motioner rörande bl. a. socialbidragens storlek. Utskottet anförde därvid följande (SoU 1979/80: 44 s. 26).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att socialbidragets nivå inte varierar alltför mycket mellan de olika kommunerna. Skillnaderna mellan normnivåerna är i dag betydande. Socialutredningen övervägde möjligheten att regeringen skulle fastställa vissa miniminormer för socialbidraget men ansåg att övervägande skäl talade mot en sådan lösning. Departementschefen (del A s. 204) delar denna bedömning och förordar i stället att socialstyrelsen efter samråd med kommunförbundet utformar sina allmänna råd om socialtjänstens tillämpning så att de motverkar alltför stora skillnader i normnivåerna. Utskottet ansluter sig till de i propositionen angivna riktlinjerna såvitt nu är i fråga. Med hänvisning till det anförda är det enligt utskottets mening inte erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen 1979/80: 69 yrkandet 2.

I socialstyrelsens allmänna råd 1981:1 Rätten till bistånd sägs bl. a. följande beträffande socialbidragets storlek (s. 60).

Bistånd i form av socialbidrag till någons försörjning och vård bör vara så stort att den enskilde och hans familj inte bara har det allra nödvändigaste för att kunna leva. Bidraget måste också vara sådant att den enskildes försörjning och livsföring i övrigt når en viss kvalitet. Det får inte bara vara fråga om försörjning på vad man skulle kunna kalla existensminimum. Den enskilde får anses ha rätt att leva på en nivå som höjer sig över ett minimum utan att man för den sakens skull behöver tala om någon överstandard.

Normerna för socialhjälp kan ibland variera starkt från kommun till kommun även inom samma regioner. Ett mål för socialstyrelsens allmänna råd är emellertid att söka motverka alltför stora skillnader i normnivåerna.

Socialstyrelsen uttalade vidare att det t. v. får ankomma på de enskilda kommunerna att söka anpassa sina socialbidragsnormer så att de står i överensstämmelse med socialutskottets uttalande. Socialstyrelsen ansåg sig i detta sammanhang inte kunna utfärda några råd om normernas storlek.

I april 1982 utkom meddelandeblad nr 12/82 Om normer för socialbidrag vari socialstyrelsen uttalar bl. a. följande.

Riksdagen har genom att godkänna socialutskottets uttalande i betänkande SoU 1979/80: 44 (s. 26) uppdragit åt socialstyrelsen att efter samråd med kommunförbundet utforma sina allmänna råd om socialtjänstens tillämpning så att de motverkar alltför stora skillnader i normnivåerna vad gäller socialbidraget. Detta var inte möjligt att fullfölja i arbetet med Allmänna råd (1981: 1) om Rätten till bistånd på grund av kommunförbundets negativa inställning till en sådan rekommendation. Tiden medgav då inte att ta upp frågan i den s.k. stat-kommungruppen. Detta innebär givetvis inte att socialstyrelsen givit upp strävandena att verkställa riksdagens beställning.

Fortsättningsvis sägs att en av förutsättningarna för att kunna utforma vägledande normer är ett omsorgsfullt förberedelsearbete. Som ett led i detta arbete har socialstyrelsen inlett samarbete med konsumentverket.

Till meddelandebladet har socialstyrelsen fogat en promemoria (1982-04-07) som redovisar konsumentverkets hushållsbudgetar omräknade till procent av basbeloppet. Avsikten är att promemorian skall kunna användas som hjälpmedel vid kommunernas överväganden om normer för socialbidrag. Socialstyrelsen säger sig vidare ha för avsikt att återkomma i annat sammanhang till en mer ingående analys av de olika budgetposterna utifrån de krav som en realistiskt konstruerad norm för socialbidrag ställer.

Statistiska centralbyrån (SCB) ger en gång om året ut ett meddelande rubricerat Vägledande socialhjälpnormer. Det senast utgivna meddelandet är från augusti 1981. Av sammanfattningen framgår att den 1 oktober 1980 hade alla de 279 kommunerna i landet fastställt vägledande normer för utgivande av socialhjälp. Samtliga normer var basbeloppsanknutna. 59 kommuner hade fastställt olika socialhjälpnormer för korttidshjälp och mer långvarig socialhjälp.

Utskottet har under hand inhämtat från Svenska kommunförbundet att ett flertal av Kommunförbundets länsavdelningar arbetar med att ta fram gemensamma normer för kommunerna inom det egna länet.

Förenklad handläggning av socialbidragsärenden

I betänkande SoU 1979/80: 44 anförde socialutskottet följande (s. 25).

Enligt utskottets mening är det önskvärt att man skapar enkla och ändamålsenliga rutiner för prövning och handläggning av socialbidragsärenden. Ett sätt är att använda sig av schabloniserade normbelopp för att tillgodose mer allmänna hjälpbehov. Ett annat sätt är att låta annan personal än socialassistenter handlägga enklare socialbidragsärenden. Härigenom kan socialassistenternas arbete starkare inriktas på förebyggande arbete och kvalificerat behandlingsarbete. Socialutskottet vill i sammanhanget framhålla att en strävan att förenkla rutinerna inte får leda till att man gör avkall på helhetssynen. Den enskildes begäran om ekonomisk hjälp kan i vissa fall vara föranledd av ett hjälpbehov som har djupare orsaker än enbart ekonomiskt trångmål. En alltför långtgående förenkling av handläggningsrutinerna kan medföra en risk för att andra angelägna hjälpbehov än ekonomiska inte uppmärksammas.

Socialstyrelsens allmänna råd 1981: 1 Rätten till bistånd tar också upp frågan om förenklade rutiner och innehåller följande (s. 58).

Det är synnerligen viktigt att socialbidraget inte ges slentrianmässigt. Det kan visserligen finnas fall där den enskildes situation inte kräver någon mer ingående undersökning av de bakomliggande orsakerna till behovet av bistånd. I sådana lägen kan socialbidrag fastställas efter en mer förenklad prövning. Det kan också vara lämpligt att avdramatisera själva utbetalningssystemet. Förenklade utbetalningsrutiner får emellertid inte innebära att bidrag ges i sådana former och på sådant sätt att det passiverar mottagaren och motverkar hans möjligheter att få och behålla ett arbete och försörja sig själv. Socialnämnden måste alltid ha i minnet att socialbidraget liksom andra former av bistånd skall ha en förebyggande eller rehabiliterande inriktning.

Vissa bestämmelser i LVM

Hämtning m. m. av missbrukare som avbryter vården

17 § LVM har följande lydelse.

Den som är omhändertagen eller intagen för vård med stöd av denna lag i ett sådant hem som avses i 11 §, får inte inneha alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, injektionssprutor eller kanyler eller något annat som kan vara till men för vården eller ordningen vid hemmet. Påträffas sådan egendom får den omhändertas.

Den som är omhändertagen eller intagen för vård får kroppsvisiteras, när han kommer till hemmet, för kontroll av att han inte bär på sig något som han inte får inneha där. Detsamma gäller om det under vistelsen i hemmet uppkommer misstanke att sådan egendom skall påträffas hos honom.

Vid visitering skall iakttas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall ett vittne närvara.

Bestämmelserna i första–tredje styckena skall gälla för alla som vårdas vid ett sådant hem som avses i 11 §, om det är nödvändigt för att genomföra vården och upprätthålla ordningen vid hemmet och regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, socialstyrelsen medger det.

Som framgår av fjärde stycket i paragrafen kan även de som frivilligt vårdas på samma hem som de som vårdas med stöd av LVM omfattas av bestämmelserna. Medgivanden som här avses lämnas av socialstyrelsen på framställning av huvudmannen (24 § SoF).

Den som var hemfallen åt missbruk av alkohol hade under den tid nykterhetsvårdslagen (1954: 579) gällde, dvs. fram till den 1 januari 1982, möjlighet enligt 58 § NvL att frivilligt gå in på allmän vårdanstalt och förbinda sig att stanna där under viss tid. Om den vårdsökande avbröt vården innan denna tid gått ut fanns möjlighet att återföra honom till institutionen med polisens hjälp.

Den som på grund av ett beslut om omhändertagande eller vård enligt LVM vistas i den speciella form av hem som regleras i 18 § LVM får bl. a. hindras att lämna hemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för vårdens genomförande. För övriga hem där vård enligt LVM lämnas finns emellertid inga andra tvångsbefogenheter än de som anges i 17 § samt en möjlighet enligt 26 § att påkalla biträde av polismyndighet för att efterforska eller hämta den som avviker.

I proposition (1981/82: 8) om lag om vård av missbrukare i vissa fall m. m. anfördes i denna del följande (s. 95).

Som har sagts flera gånger tidigare är det ofta inte nödvändigt att ta till några långtgående tvångsåtgärder eller strängare övervakning för att förmå en missbrukare att stanna på institutionen eller att acceptera de regler som måste gälla där. Viktigare är en engagerad vårdpersonal och vad behandlingen i övrigt kan erbjuda den intagne. Det är också en självklarhet att man aldrig bör tillgripa mer tvång än vad som i varje särskilt fall är

nödvändigt. Var och en som vårdas enligt lagen bör följaktligen placeras så att han åtnjuter så stor personlig frihet som möjligt utan att vårdens genomförande för den skull riskeras. Med denna utgångspunkt kommer många missbrukare som vårdas enligt lagen att kunna vistas i institutioner, där vårdpersonalen inte behöver andra tvångsbefogenheter än att kunna ingripa mot att sprit och andra berusningsmedel förs in till eller förvaras på institutionen, samt att få hjälp av polisen att hämta tillbaka en missbrukare som avviker från vården. Över de nu angivna befogenheterna disponerar vårdhuvudmännen själva genom att i institutionsplanen ange att en institution är avsedd för vård av missbrukare enligt LVM (11 §). I andra fall är emellertid en sådan öppnare placering inte möjlig, åtminstone inte under hela vårdtiden, om missbrukaren t. ex. systematiskt försöker avvika eller medvetet stör vården för sig själv eller andra. För dessa fall måste det finnas hem där det är möjligt att anordna kontinuerlig övervakning och att ingripa mot ett våldsamt uppträdande som riktar sig mot de andra intagna eller mot personalen vid hemmet.

Utredning och ansökan om vård

Vid sin behandling av lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) beslöt riksdagen (SoU 1981/82: 22, rskr 91) – med frångående av propositionsförslaget men i enlighet med det förslag socialberedningen framlagt i sitt delbetänkande SOU 1981:7 – att utredning och ansökan om vård enligt LVM skulle göras av länsstyrelsen (5 §). Samtidigt beslöts om övergångsbestämmelser som bl. a. innebär att socialnämnden fram till den 1 januari 1984 skall fullgöra utrednings- och ansökningsuppgiften.

Utskottet erinrade vid sin behandling om att socialberedningen med den pressade tidsplan den haft att arbeta efter inte haft möjlighet att närmare undersöka bl. a. de organisatoriska konsekvenserna av att låta länsstyrelserna svara för utredning och ansökan, varför bl. a. resursövervägandena var ofullständigt belysta. Den av utskottet föreslagna övergångstiden bestämdes med hänsyn härtill.

Socialberedningen har enligt tilläggsdirektiv (Dir 1981:55) i uppdrag att under år 1983 redovisa sina överväganden med anledning av den uppföljning av LVM som beredningen har att fullgöra inom ramen för sin i de ursprungliga direktiven ålagda uppgift att följa upp och utvärdera socialtjänstreformen. Därvid bör enligt tilläggsdirektiven särskilt övervägas möjligheten att anordna en funktion som allmänt ombud i sociala mål vid länsstyrelserna.

Institutioner med enskild huvudman

Enligt den fram till den 1 januari 1982 gällande nykterhetsvårdslagen skulle tvångsintagna missbrukare vårdas på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Allmän vårdanstalt var enligt 40 § NvL

1. anstalt eller avdelning därav, som av staten inrättats för sådant ändamål,

2. av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan anordnad anstalt eller avdelning därav, vilken av regeringen erkänts såsom allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Enligt 11 § LVM skall vård med stöd av den lagen lämnas genom hem som drivs av landstingskommuner eller kommuner och som enligt den plan som anges i 23 § SoL är särskilt avsedda att kunna lämna sådan vård.

I övergångsbestämmelser till LVM stadgas att fram till den 1 januari 1983 vård enligt lagen får beredas förutom i hem som avses i 11 § även i sådana hem som vid lagens ikraftträdande var allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare enligt nykterhetsvårdslagen.

Enligt uppgift från socialstyrelsen är arbetet med upprättandet av planer enligt 23 § SoL, avsedda att gälla under åren 1983–1985, i det närmaste slutfört och visar att platsantalet för tvångsvård blir ungefär detsamma som före den 1 januari 1982. Enligt socialstyrelsen fanns vid årsskiftet 1981-1982, förutom de sex av staten drivna allmänna nykterhetsvårdsanstalterna, ytterligare 20 allmänna anstalter eller avdelningar därav som drevs av kommuner, landsting, stiftelser, föreningar eller annan. Vid de förhandlingar som skett mellan kommuner, landstingskommuner och dem som driver dessa anstalter har hittills överenskommelse träffats om att landstingskommun, kommun eller kommunalförbund fr. o. m. den 1 januari 1983 skall överta huvudmannskapet för sammanlagt 20 av de tidigare allmänna anstalterna. Beträffande en statlig och fyra andra allmänna anstalter som drivs av stiftelser pågår fortfarande förhandlingar om villkoren för ett kommunalt eller landstingskommunalt övertagande. Beträffande en anstalt har övertagande ej skett utan vårdavtal träffats mellan huvudmannen Stockholms stadmission och Stockholms kommun.

I samband med propositionen om LVM behandlades en motion med yrkande att regeringen, om särskilda skäl föreligger, ges rätt att besluta att vård med stöd av lagen får lämnas av hem som drivs av förening, stiftelse eller annan enskild. Motionsyrkandet var alltså inte begränsat till sådana anstalter med enskild huvudman som enligt den ovan lämnade redovisningen var allmänna anstalter.

Utskottet avstyrkte motionen och uttalade bl. a. (SoU 1981/82: 22 s. 24) att det i och för sig inte var uteslutet att överlåta åt t. ex. en privat stiftelse att svara för tvångsbefogenheter enligt LVM men att utskottet kände tveksamhet inför en sådan ordning, som dessutom skulle bli av stor principiell betydelse. Efter att ha redogjort bl. a. för skillnaden mellan den tidigare nykterhetsvården och den missbruksvård som regleras av socialtjänstlagen och LVM uttalade utskottet.

Enligt utskottets mening är det knappast möjligt att i samma grad tillgodose kraven på rättssäkerhet inom ramen för en vård som lämnas genom ett enskilt rättssubjekt.

Från principiell synpunkt kan man dessutom hävda att det allmänna inte bör kunna avhända sig ansvaret för åtgärder som innebär så allvarligt

intrång i enskilda människors personliga frihet. Utskottet anser därför övervägande skäl tala mot den av motionärerna föreslagna utvidgningen av rätten att disponera över tvångsåtgärder enligt LVM.

Detta innebär självfallet inte att de vårdinstitutioner som har enskild huvudman skulle ha spelat ut sin roll. Det enskilda initiativet och engagemanget har varit av största betydelse för tillkomsten av behandlingsmöjligheter inom missbruksvården. Även i framtiden behövs ett sådant komplement av varierad och delvis annorlunda vård än den som kan beredas genom det allmänna. Inte minst den nuvarande bristen på vårdplatser inom missbruksvården visar att de enskilda institutionernas resurser måste utnyttjas.

Att de vårdinstitutioner som har enskild huvudman skulle bli utan vårduppgifter till följd av att beslut om tvångsbefogenheter begränsas till de kommunala hemmen anser utskottet alltså som uteslutet. I praktiken kommer de dessutom att i stor utsträckning svara för vården genom att de intagna med stöd av 15 § LVM kan placeras på en enskild institution som ett led i LVM-vården, med möjlighet för den ansvariga kommunala institutionen att om ett sådant försök inte utfaller väl återhämta klienten dit. Sådana försöksplaceringar kommer vidare sannolikt ofta att leda till att missbrukaren kvarstannar frivilligt på den enskilda vårdinstitutionen efter det att LVM-vården upphört.

Utskottet anser inte heller att det finns någon anledning att befara att det inte kommer att finnas tillräckligt många hem som kan svara för vård enligt LVM. Institutionsstrukturen kommer att genomgå stora förändringar, varför det knappast är meningsfullt att göra jämförelser mellan å ena sidan antalet institutioner som f. n. kan lämna tvångsvård enligt lagen om nykterhetsvård och å andra sidan hur många av dessa som drivs av landstingskommuner eller kommuner. Om vissa av de vårdinstitutioner som i dag kan lämna tvångsvård inte kommer att kunna göra det i framtiden så kommer å andra sidan andra institutioner, som i dag inte har någon tvångsvård, att få formell möjlighet att göra det. Utskottet vill vidare erinra om att förhandlingar pågår bl. a. för att vissa av de nuvarande erkända vårdanstalterna med enskild huvudman skall tas över av i första hand landsting.

Utskottet vill slutligen framhålla att socialtjänstreformen bl. a. syftar till en mer varierad vård med större möjligheter att beakta de individuella behoven. Detta bör allmänt sett leda till att man inte i samma utsträckning behöver tvinga människor till vård.

Vårdtidens längd

Vård enligt LVM skall i normalfallet avslutas inom två månader (7 §). Enligt 16 § kan vårdtiden förlängas med högst två månader om den intagne till följd av sitt hälsotillstånd behöver ytterligare vård eller om det finns andra synnerliga skäl för förlängning.

I det delbetänkande (SOU 1981: 7 s. 8) som föregick propositionen med förslag till LVM uttalade socialberedningen att förslaget till LVM inte borde ses som en definitiv lösning av hithörande frågor. Att studera hur lagen tillämpades i praktiken såg beredningen som en av de viktigaste uppgifterna vid sin kommande uppföljning av socialtjänstreformen. Frågor som särskilt skulle uppmärksammas var enligt beredningen reglerna om vårdtider och om behovet av ett förenklat beslutsförfarande vid återfall.

I propositionen (prop. 1981/82: 8) uttalade departementschefen att den föreslagna tiden torde vara väl avvägd för flertalet fall (s. 47) men att hon ställde sig tveksam till om ens den vårdtid som enligt förslaget maximalt kunde komma i fråga (två månader med två månaders förlängning) var tillräcklig för de svåraste fallen. I propositionen föreslogs dock inte några särskilda anordningar för denna grupp. Behovet av att tillämpningen av LVM följdes särskilt noga med avseende på vårdtidens längd underströks.

Vid socialutskottets behandling av propositionen förelåg bl. a. en motion med yrkande om en till sex månader bestämd vårdtid m. m. Utskottet (SoU 1981/82: 22 s. 22) anförde att många olika synpunkter anlagts på frågan om vårdtidens längd. Enligt utskottets mening kunde det inte komma i fråga att nu frångå den av beredningen föreslagna och allmänt accepterade provisoriska lösningen av denna kontroversiella fråga. Utskottet erinrade också om att utvärderingen kunde komma att ge anledning till justering av reglerna om vårdtiderna. Motionen avstyrktes därför.

Utskottet

I betänkandet behandlas ett flertal motionsyrkanden med anknytning till socialtjänstlagen (SoL) och lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Avgifter m. m.

I de tre motionerna 1981/82: 155 av Lena Öhrsvik (s), 1981/82: 407 av Per Stenmarck (m) och Gullan Lindblad (m) och 1981/82: 1742 av Margareta André (fp) och Erling Bager (fp) tas olika frågor upp som rör enskildas kostnadsansvar för vård och behandling.

I *motion 1981/82: 155 av Lena Öhrsvik (s)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av reglerna om vårdavgifter. Motionären anser det otillfredsställande att kostnaderna för vård och behandling enligt SoL regleras av såväl SoL som lagen (1962: 381) om allmän försäkring (AFL). Det har vidare hävdats att SoL på denna punkt är svårtolkad, vilket enligt motionären kan vara ytterligare ett skäl för en översyn.

Grundbestämmelsen om avgifter vid vård och behandling finns i 34 § SoL där det stadgas att stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär inte medför kostnadsansvar för den enskilde. För andra stöd- och hjälpinsatser får kommunen ta ut skälig ersättning. Bestämmelserna gäller inte sådan social tjänst för vilken avgift är bestämd i enlighet med 35 §. Som redovisats tidigare i betänkandet finns det vidare bl. a. för vårdtagare som uppbär sjukpenning och för dem som är pensionerade regler i AFL om reduktion av utgående förmåner. Problem vid tillämpningen av dessa regler har uppmärksamrats i motioner tidigare och har behandlats av socialförsäkringsutskottet bl. a. i betänkande SfU 1980/81: 6.

Regeringen har under år 1981 uppdragit åt riks försäkringsverket att bl. a.

se över bestämmelserna om folkpension vid anstaltsvistelse enligt 10 kap. 2 och 3 §§ AFL och därvid överväga likartade regler för både folkpension och allmän tilläggspension. Översynen beräknas vara avslutad inom ett år. I socialdepartementet pågår vidare en kartläggning av socialförsäkringsföråmningar och avgifter för missbrukare som vårdas på institution. Detta arbete är fortfarande i inledningsskedet.

Utskottet anser att resultatet av den översyn som pågår inom riks försäkringsverket och av socialdepartementets kartläggning bör avvaktas innan riksdagen har anledning att överväga behovet av ytterligare utredning av dessa frågor.

Beträffande frågan om tolkningssvårigheter av 34 § SoL kan anföras följande. Vid utskottsbehandlingen av socialtjänstpropositionen diskuterade utskottet i sitt betänkande (SoU 1979/80: 44, s. 85) bestämmelserna tämligen utförligt. Socialstyrelsen pekar i sina allmänna råd Rätten till bistånd (1981:1 s. 84) på att gränsdragningsproblem kan uppstå, men hänvisar samtidigt till att några vägledande rättsfall ännu inte föreligger. Enligt utskottets mening är det bl. a. av detta skäl ännu för tidigt att avgöra om paragrafens utformning är ägnad att medföra svårigheter vid tillämpningen. Socialberedningen, som har som uppgift att följa tillämpningen av socialtjänstlagen, bör följa även tillämpningen av denna bestämmelse och torde när mera erfarenheter vunnits få anledning att överväga det eventuella behovet av att förtydliga SoL på denna punkt.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 1981/82:155.

I motion 1981/82:407 av Per Stenmarck (m) och Gullan Lindblad (m) förordas ändrade regler för föräldrars och barns skyldighet att delta i kommunernas kostnader när ett barn får vård i annat hem än det egna. Motionärerna anser att den övre gränsen för föräldrarnas bidragsskyldighet inte bör gå vid bidragsförskottsbeloppet utan, om ett högre underhållsbidrag utdömts, motsvara detta. Om ett barn har förmögenhet eller avkastning av sådan bör dessutom barnet självt bidra till kommunens kostnader.

Som framhållits tidigare i detta betänkande gör SoL ingen skillnad mellan vuxna och barn när det gäller vårdtagarens eget kostnadsansvar. Utskottet har vid sin behandling av socialtjänstpropositionen (SoU 1979/80: 44, s. 85) som exempel på en social insats som kan sakna karaktären av behandlingsinsats nämnt barn och ungdomar som saknar föräldrar eller på grund av föräldrars sjukdom inte kan bo i det egna hemmet och därför bor i ett familjehem eller på institution. I ett sådant fall lägger således inte lagstiftningen hinder i vägen för att överenskommelse träffas mellan kommunen och den underåriges förmyndare att bidrag till exempelvis inackorderingskostnad skall utgå ur den underåriges förmögenhet eller avkastningen av en sådan. När det gäller insatser av behandlingskaraktär bör man enligt utskottets mening lika litet som när det gäller vuxna frånga principen om avgiftsfrihet.

Beträffande folkpension som utgår till ett barn kan vidare kommunen med stöd av 10 kap. 3 § AFL uppbära folkpension som tillkommer vårdtagaren och tillgodogöra sig så mycket av pensionen som svarar mot kostnaderna för vården eller försörjningen.

När det gäller barnpension från ATP har regeringen i juni 1981 uppdragit åt riksförsäkringsverket att göra viss översyn, som med hänsyn till beslutets formulering får förutsättas omfatta även frågan om rätten för kommun att uppbära ATP-pension som tillkommer barn som av kommunen placerats utom det egna hemmet.

Beträffande förälders skyldighet att bidra till kommunens kostnader när ett barn får vård i annat hem än det egna bör framhållas att reglerna i 34 § andra stycket SoL samt 43 § SoF innebär att betydligt högre belopp kan tas ut av föräldrarna än vad som var fallet på den tid då barnvårdslagen gällde. Utskottet anser för sin del att alltför kort tid gått sedan dessa regler infördes för att man skall ha anledning att redan nu överväga eventuella ändringar i systemet. Utskottet förutsätter dessutom att även dessa avgiftsfrågor följs av socialberedningen.

Motion 1981/82: 407 avstyrks med hänvisning till det anförda.

I motion 1981/82:1742 av *Margareta Andrén (fp)* och *Erling Bager (fp)* begärs att sådana tillämpningsföreskrifter skall utfärdas att vad som stadgas i 46–49 §§ SoF och i proposition 1971:121 om avgifter för helinackordering för äldre skall gälla på alla godkända hem för äldre oberoende av vem som är huvudman.

Bakgrunden till motionen är att Stockholms kommun för boende på enskilda vårdhem utger differentierade bidrag till vårdkostnaderna, s. k. utjämningsbidrag. Enligt motionärerna har Stockholms kommun beslutat att dessa utjämningsbidrag fr. o. m. den 1 april 1982 inte skall utgå till pensionärer som har en förmögenhet som överstiger 75 000 kr. Från rättvisesynpunkt bör enligt motionärerna samma avgiftsprinciper gälla oavsett om pensionär vistas på hem som drivs av kommunen eller av organisation, stiftelse eller samfund.

Utskottet kan instämma i vad motionärerna anført om avgift för äldre människor som av kommunen anvisats plats i ett hem med enskild huvudman. Utskottet har dock inhämtat att kommunalbesvär anförts över det åsyftade beslutet, vilket f. n. är föremål för prövning av kammarrätten i Stockholm. Motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Motion 1981/82: 1742 avstyrks.

Socialbidrag

I motion 1981/82:1310 av *Lena Öhrsvik (s)* och *Evert Svensson (s)* yrkas att riksdagen som sin mening skall uttala dels att socialstyrelsen i samråd med Svenska kommunförbundet kontinuerligt bör utfärda allmänna råd beträffande socialbidragets storlek (yrkande 1), dels att socialstyrelsen bör utfärda allmänna råd om förenklad handläggning av socialbidragsärenden (yrkande 2).

Av den redovisning som lämnats tidigare i betänkandet (s. 7) framgår att enighet ej kunnat uppnås mellan socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet om utformningen av socialstyrelsens allmänna råd rörande SoL:s tillämpning så att de motverkar alltför stora skillnader i normnivåerna vad gäller socialbidragen. Av redovisningen framgår vidare att arbetet med att ta fram underlag för att utforma normer fortsätter inom socialstyrelsen, liksom att vissa av Svenska kommunförbundets länsavdelningar arbetar med normer för sina län. Utskottet anser för sin del att det arbete som pågår är ägnat att leda till en utjämning i normnivån mellan olika kommuner. Någon riksdagens åtgärd kan därför inte nu anses erforderlig i detta avseende. Motion 1981/82: 1310 avstyrks därför i här aktuell del (yrkande 1).

Frågan om förenklad handläggning av socialbidragsärenden diskuterades som ovan nämnts (s. 8) av utskottet i samband med behandlingen av socialtjänstpropositionen. Utskottet framhöll därvid bl. a. önskvärdheten av att skapa enkla och ändamålsenliga rutiner för handläggning av socialbidragsärenden men pekade samtidigt på att en sådan strävan inte får leda till att man gör avkall på helhetssynen. En alltför långtgående förenkling kunde enligt utskottet leda till att andra angelägna hjälpbehov än ekonomiska inte uppmärksammades vid handläggningen. Även socialstyrelsen tar i sina allmänna råd upp hur man kan förenkla och avdramatisera handläggningen utan att socialbidraget förlorar sin förebyggande och rehabiliterande uppgift.

Inom landets kommuner pågår sedan årsskiftet 1981-1982 arbetet med att anpassa socialtjänstens rutiner till den nya sociallagstiftningen. Föremål för försök med förenklade rutiner är bl. a. handläggningen av socialbidragsärenden. Enligt utskottets mening bör resultaten av detta utvecklingsarbete avvaktas. Det kan i det sammanhanget erinras om att socialstyrelsens allmänna råd endast är av vägledande karaktär och att det sålunda är kommunerna själva som har att avgöra hur biståndsfrågorna skall handläggas. Utskottet förutsätter emellertid att socialstyrelsen uppmärksam följer arbetet ute i kommunerna och sprider de erfarenheter som vinnas och som kan vara av allmänt intresse. Motion 1981/82: 1310 bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd i här aktuell del (yrkande 2).

Vissa bestämmelser i LVM

Fyra motioner gäller frågor med anknytning till vården av missbrukare enligt den av riksdagen i december 1981 antagna lagen (1981: 1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

I motion 1981/82: 548 av Torsten Bengtson (c) hemställs att sådana bestämmelser införs att hem för vård eller boende kan använda samma ordningsföreskrifter för samtliga inskrivna. Motionären syftar främst på möjligheten att tvångsvis återföra den som avviker under pågående vård.

Som redovisats tidigare i betänkandet (s. 9) innebär den nya lagstift-

ningen att möjligheter öppnats att på ett hem för vård eller boende där vård enligt LVM lämnas frånta alla som vårdas där alkoholhaltiga drycker m. m., oavsett om vården i ett enskilt fall lämnas enligt LVM eller enligt SoL.

Skillnaden mellan de frivilligt vårdade och de tvångsvårdade ligger främst i att den som själv sökt vård enligt SoL har rätt att själv avgöra när han vill avbryta vården. Den som vårdas enligt LVM kan efterforskas och återhämtas om han avviker och kan eventuellt senare placeras på en institution med befogenhet att besluta om inskränkning i de intagnas rörelsefrihet m. m.

Enligt utskottets mening kan det inte komma i fråga att införa lagbestämmelser som medger rätt att med våld tvinga den som frivilligt sökt vård enligt SoL att kvarstanna på en institution. Detta skulle bl. a. strida mot SoL:s grundläggande princip om den enskildes rätt till självbestämmande. Det skulle även kunna leda till att människor drog sig för att söka vård för sina missbruksproblem av rädsla för att inte kunna återfå sin frihet när de önskade. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion 1981/82: 548.

I motion 1981/82: 1288 av Arne Andersson i Gustafs m. fl. (c) krävs att riksdagen i 1983 års budgetproposition får en redovisning av de personella och ekonomiska resurser som behövs för att länsstyrelserna fr. o. m. den 1 januari 1984 skall kunna fullgöra uppgiften att utreda och ansöka om vård enligt LVM.

Socialberedningen har i tilläggsdirektiv (Dir 1981: 55) fått i uppdrag att under år 1983 presentera sina överväganden bl. a. i fråga om möjligheten att anordna en funktion som allmänt ombud i sociala mål vid länsstyrelserna.

Utskottet har vidare under hand inhämtat från kommundepartementet att man påbörjat arbetet med att beräkna behovet av personella och ekonomiska resurser för länsstyrelserna inom ramen för budgetarbetet. Med hänsyn härtill kan förutsättas att den av motionärerna begärda redovisningen kommer att lämnas i budgetpropositionen för budgetåret 1983/84.

Motionsyrkandet får därigenom anses tillgodosett varför motionen avstyrks.

I motion 1981/82: 1307 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m) och Håkan Winberg (m) hemställs att sådana bestämmelser införs att de enskilda vårdhem som nu är erkända vårdanstalter även efter år 1982 får ge tvångsvård enligt LVM även om de har enskild huvudman.

Vid behandlingen i utskottet av socialtjänstpropositionen (SoU 1979/80: 44) övervägde utskottet med anledning av en motion frågan om att låta privata stiftelser svara för LVM-vård. Utskottet ansåg att från principiell synpunkt kunde hävdas att det allmänna inte borde kunna avhända sig ansvaret för åtgärder som innebär så allvarligt intrång i människors personliga frihet. Övervägande skäl talade därför mot en utvidgning av rätten att

disponera över tvångsåtgärder enligt LVM. Det betonades samtidigt att de vårdinstitutioner som har en enskild huvudman även i framtiden behövs som ett komplement av varierad och delvis annorlunda vård än den som kan beredas genom det allmänna.

Som redovisats tidigare i betänkandet (s. 11) har enligt uppgift från socialstyrelsen överenskommelse träffats beträffande 15 av de 20 erkända vårdanstalterna att huvudmannaskapet skall övertas av landsting, kommuner eller kommunalförbund. Förhandlingar pågår fortfarande beträffande ytterligare fyra. En anstalt förblir i enskild huvudmans ägo, varvid dock vårdavtal har träffats mellan huvudmannen och Stockholms kommun. Av de planer som gjorts inom de olika landstingen framgår enligt socialstyrelsen att antalet platser för tvångsvård kommer att vara i stort sett oförändrat efter den 1 januari 1983.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att det inte finns skäl till omprövning av riksdagens tidigare beslut i frågan. Motion 1981/82: 1307 avstyrks därför.

I motion 1981/82: 2040 av Gösta Bohman m. fl. (m) yrkas att socialberedningen vid uppföljningen av socialtjänstlagen skall lägga särskild vikt vid missbruksvården och då speciellt vid vårdtidens längd.

Socialberedningen poängterade i sitt delbetänkande (SOU 1981: 7 s. 8) Lag om vård av missbrukare i vissa fall att beredningen såg som en av de viktigaste uppgifterna i sin uppföljning av socialtjänstreformen att studera hur lagen tillämpades i praktiken. En fråga som särskilt skulle uppmärksammas var bl. a. reglerna om vårdtider. Även i propositionen (prop. 1981/82: 8) underströks att tillämpningen av LVM borde följas särskilt noga med avseende på vårdtidens längd. Vid utskottets behandling av propositionsförslaget anfördes vidare bl. a. att det var fråga om en provisorisk lösning av en kontroversiell fråga och att socialberedningens utvärdering kunde komma att ge anledning till justering av reglerna om vårdtider.

I tilläggsdirektiv (Dir 1982: 55) har socialberedningen bl. a. fått i uppdrag att i särskild ordning följa upp tillämpningen av den nya lagstiftningen om vård av missbrukare (LVM).

Med hänvisning till vad som sagts ovan anser utskottet inte någon riksdagens åtgärd erforderlig med anledning av motion 1981/82: 2040.

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av reglerna om vårdavgifter*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 155,
2. beträffande *skyldighet att delta i kommuns kostnader för barns vård i annat hem än det egna*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 407,
3. beträffande *socialbidragets storlek*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 1310 yrkande 1,
4. beträffande *förenklad handläggning av socialbidragsärenden*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 1310 yrkande 2,

5. beträffande *avgifter för helinackordering för äldre*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 1742,
6. beträffande *hämtning av frivilligt intagna missbrukare*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 548,
7. beträffande *redovisning av personalbehov m. m. i länsstyrelserna*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 1288,
8. beträffande *LVM-vård i vissa vårdinstitutioner*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 1307,
9. beträffande *uppföljning av frågan om vårdtidens längd*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 2040.

Stockholm den 25 maj 1982

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp)³, Karl Leuchovius (m), Evert Svensson (s)¹, John Johnsson (s), Erik Larsson (c)*, Kjell Nilsson (s), Karin Israelsson (c), Kersti Swartz (fp), Anita Bråkenhielm (m), Stig Alftin (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Maria Lagergren (s), Märta Fredrikson (c), Anita Persson (s) och Georg Karlsson (s)².

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

¹ Närvarande endast vid behandlingen av mot. 1981/82: 155, 407, 1310 och 1742.

² Närvarande endast vid behandlingen av mot. 1981/82: 548, 1288, 1307 och 2040. Georg Karlssons uppdrag som ersättare för riksdagsledamot hade upphört vid betänkandets justering.

³ Ledig från uppdraget som riksdagsledamot vid betänkandets justering.

